

237414

BIBLIOTECA INSTITUTULUI BIBLIC

ADEVĂRURI ISTORICE

ASUPRA

INTREGIRII NEAMULUI

CUVÂNT FESTIV

BCU Cluj / Centinut DE sity Library Cluj

I. P. S. PATRIAH-REGENT MIRON

ÎN

BISERICA ÎNCORONĂRII
DELA ALBA-IULIA, ÎN
20 MAI 1929, LA A 10-a
ANIVERSARE A UNIRII.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1929

BIBLIOTECA INSTITUTULUI BIBLIC

ADEVĂRURI ISTORICE

ASUPRA

INTREGIRII NEAMULUI

CUVANT FESTIV

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ȚINUT DE

I. P. S. PATRARIH-REGENT MIRON

ÎN

BISERICA ÎNCORONĂRII
DELA ALBA-IULIA, ÎN
20 MAI 1829, LA A 10-a
ANIVERSARE A UNIRII.

Biblioteca Universității Regale Ferdinand I.

No. 2361 / 29

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1929

237414

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CUVÂNT FESTIV

Ținut de I. P. S. Patriarh-Regent MIRON, în Biserica
Incoronării dela Alba-Iulia, în 20 Mai 1929,
la a 10-a aniversare a Unirii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu putem serbă cu vrednicie unitatea noastră națională și în deosebi alipirea Ardealului la patria mamă, — fără a reaminti generației de azi și din viitor, cu sentimente de adâncă și veșnică recunoștință, faptele acelor, cari — în cursul veacurilor de înstrăinare — au contribuit cu munca lor la menținerea Românismlui, la întărirea sa culturală, socială și economică și mai ales a celor ce cu vitejia și cu jertfa vieții lor au hotărât întregirea țării.

Se știe, că protopărinții poporului nostru au fost, după apunerea Dacilor, stăpânitorii băștinași ai pământului, pe care-l încinge Dunărea

și-l împodobește cununa de munți a Carpaților, resfirându-se cu îndeletnicirile lor și mai ales cu turmele lor până la Mare, la Tisa și la Nistru, chiar și dincolo de aceste râuri. Acest pământ n'au voit a-l părăsi nici în timpuri grele, ci l-au apărat cu eroism legendar împotriva tuturor neamurilor cutropitoare.

Din micile lor organizări sociale, politice, s'au putut înființa (în cursul veacurilor XII și XIV) cele 3 mari voievodate: al Ardealului, al Țării Românești și al Moldovei, ca organizațiuni de Stat deosebite, dar cu aceleași elemente etnice.

Principatele Dunărene s'au menținut statornic ca state românești, iar părțile de dincoace de Carpați au ajuns sub stăpâniri străine.

Incep acum suferințele românilor de aci, în trecut ca să le schimbe credința, iar în urmă, ca să le desființeze și naționalitatea. Vorba Apostolului Pavel: „Aducându-ne aminte de zilele cele mai dinainte... multă luptă de patimi am răbdat“ (Evr. X. 32.) O parte din Români — fie urmând cursul lor de continuă circulare, fie și mereu stingheriți de străini — descalecă din țara Făgărașului și contribuie la consolidarea Munteniei; iar vitejii

lui Dragoș-Vodă și ai lui Bogdan trec din Maramureș în Moldova, întărindu-o.

Românii de dincoace de Carpați — deși slăbiți în puterea de rezistență — ca popor conservator, ducând un traiu de muncă câmpenească și în apropierea codrilor, alții de păstori în vecinică circulație și totuși de întoarcere la vatră, — și-au păstrat credința religioasă, cu acel adaus de cultură și de obiceiuri, care i-au format sufletul unitar, limba, cântările și distracțiile și toate calitățile etnice, în atmosfera cărora duceau **o viață proprie**; iar — în vreme de primejdie — se retrăgeau și se închideau — ca melcul — în siguranța vetrei familiare. Și numai când apăsarea dușmană devenea insuportabilă, căută, cu mijloace extreme, să scuture jugul, ca sub Horia și mai târziu sub Iancu.

Viața acestui popor a ajuns deatâtea ori în primejdie gravă.

Dar Voivozii principatelor Dunărene, biserica și ierarhii lor, cu un cuvânt frații mai liberi, au avut mereu gândul îndreptat spre frații oprimați, cari le întăriseră și ei — în descălecările de circulare — rândurile cetățenilor răriți.

Când împrejurările le erau favorabile, Voi-

vozii lor cercau chiar a-și extinde posesiunea în părțile Ardelene și a libera o parte din frați.

Încă Mircea cel Bătrân, intitulat „Domn a toată Țara Românească“ își întindea stăpânirea nu numai în sudul Dunării, ci și în nordul Carpaților, unde i se închinau ducatul Amnașului, Făgărașului și Banatul Severinului.

Și unde pășea puterea acestor voivozi, viața românească lua avânt. În deosebi credința primia o întărire de a rezista oricăror ispite ori goane, deși adeseori a putut fi salvată cu simțite pierderi.

Ardelenii aveau, cum constată și marele nostru istoric Iorga, „sate și preoți“ ; dar **vădicile**, adică forța principală a existenței Românilor ardeleni până în ziua Unirii naționale, ni le-au dat — la început și câteva veacuri dearândul — frații din principate. Și numai într'un târziu au putut Ardelenii a-și organiza ei înșiși episcopiile, cari în timpurile mai noi au lucrat nu numai pentru mântuirea vecinică, ci cu atâta succes și pentru mântuirea vremelnică a poporului român din atâtea nevoi.

Importanța extraordinară a acestui fapt istoric iese cu atât mai mult la iveală, când știm, cum Românii Ardeleni au trăit o viață

proprie și publică românească **în și prin biserică** și așezămintele ei.

Așa apare în părțile Ardelene vlădica *Macarie* încă, la 1397, adică 2 ani după încheierea tratatului din Brașov (1395), în care Mircea cel Bătrân ni se înfățișează în condiții egale cu împăratul Sigismund în lupta de apărare a creștinătății împotriva invaziunii turcești.

Radul-cel-Mare domn al Munteniei († 1508) — stăpânind Geoagiul din apropiere — înființează acolo episcopie, unde mai târziu întâlnim pe episcopul Cristofor. Și viața mănăstirească tot din țările române a pătruns în Ardeal. Intemeietorul primelor mănăstiri române, călugărul Nicodim († 1406), înființează și mănăstirea Prislop din țara Hațegului. Zamfira, Domnița Voivodului Muntean Moise Vodă, o restaurează și îndată apare acolo un *vlădică* românesc și alții după el.

Iară la nord, Ștefan cel Mare (1504) și fiul său Petru Rareș au izbutit a-și asigura și menține posesiunile dela Ciceu, Cetatea de Baltă și altele. Urmările favorabile ale acestei posesiuni se cristalizează repede în episcopia lui Ștefan dela Mănăstirea Vadului, înființate ambele de el. Această episcopie din timpul luptelor grele ale Reformațiunii cunoaște, până

în vremea lui Alex. Lăpuşneanu, vr'o 13 vlădici din cei mai distinşi, trimişi şi atârători de Mitropolia dela Suceava ; pe când episcopia dela Geoagiu, gravită spre a Ungro-vlahiei.

Iară la sfârşitul veacului XVI (1595), — când a încheiat Mihai Viteazul tratatul de alianţă cu principele Ardealului Sigismund Báthory, acesta a recunoscut, că toate bisericile româneşti şi toţi slujitorii lor din cuprinsul Ardealului **se află „sub despusul mitropolitului din Târgovişte şi trăiesc după rânduielile bisericesti ale ţării lui Mihai“**. Acesta — biruind la Şelimber — intră în Alba-Iulia, unde înfiinţează mănăstirea Sf. Treimi şi zideşte o biserică ortodoxă, drept catedrală a Mitropoliei Ardealului. Pe locul altarului ei stă azi această biserică a Incoronării, unde am avut fericirea istorică a oficia slujba dela încoronare a celui ce a reînviat, moştenirea lui Mihai şi a desăvârşit pe vecie alipirea Ardealului şi întregirea neamului.

Mihai aduce dela Prislop pe episcopul Ioan şi-l aşază Mitropolit la Alba-Iulia. Şi alţi urmaşi ai lui au venit din Principatele Române.

Dealtminteri Mihai nu crease un lucru nou, căci încă dela 1359 — când s'a înfiinţat Mitropolia în Argeşul Țării româneşti — datu-i-s'a

mitropolitului de aci titluşul de „ . . . al Ungro-Vlahiei şi exarh al plaiurilor“ ceea ce însemna că el şi urmaşii săi dela Târgovişte, mai târziu din Bucureşti, aveau — ca delegaţi ai Patriarhului ecumenic din Constantinopol — grija păstoririi Românilor — pe atunci toţi drept-credincioşi — din tot Ardealul, etc.

În puterea acestui drept — întărit şi de convenţia lui Mihai cu Sigismund Báthory — au sfinţit mereu mitropoliţii Ţării româneşti pe mitropoliţii Ardealului. Cronica sfântă a Mitropoliei mele dela Bucureşti păstrează **înscrierile** cu alegerea bisericească a Vlădicilor Ardeleni, făcute cu mâna lor, în cari cu iscălitura lor întăreau promisiunea a ţine dreapta credinţă şi a asculta în totul de Mitropolitul Ungro-Vlahiei, încheiând cu „Aşa să le ajute Dumnezeu“

A priceput marele Mihai Viteazul cu viaţa sa minte nu numai militară, ci şi politico-diplomatică, ce putere înfăţişează biserica română — una şi nedespărţită — pentru unitatea sufletească şi deci pentru viitorul neamului? Deacea a reînnoit legătura veche de veacuri cu biserica Munteniei, care a durat până la 1700, când Austria cu lozinca ei „divide et impera“ a rupt-o, văzând ce pri-

mejdie cuprinde pentru împărăția ei această legătură. Mergând mitropoliții Ardealului la mitropolia Ungro-Vlahiei pentru a fi hirotoniți, intrau cu acea ocazie și pe la Voivodul țării, dela care — încărcăți de daruri — se întorceau îmbărbătați și însuflețiți la scaunul păstoririi lor, unde îi așteptau multe greutăți, pe cari însă le învingeau cu ajutorul fraților de peste munți.

Episcopul Dosofteiu (1622—25) vine la Alba-Iulia la stăruința Voivodului Ștefan Tomaș din Moldova, unde eră exarh al mănăstirilor.

Mitropolitul Ilie Jorest al Albei-Iulia vine dela mănăstirea Putna la sfatul lui Vasile Lupu.

Mulți alți Domni români, ca Matei Basarab, Șerban Cantacuzino și in deosebi Constantin Brâncoveanu, dau Ardealului o deosebită atenție, zidind biserici și mănăstiri. Constantin Brâncoveanu scrie despre Mitropolia dela Alba-Iulia „că se luptă cu potrivnicii ei, ca o corabie în mijlocul valurilor înviforate ale mării“. Deaceea oferă mitropolitului ajutor bănesc în galbeni și moșia Merișani. Zidește la Sâmbăta-de-jos mănăstire, a cărei restaurare e aproape gata, la Făgăraș biserică.

Biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului primește din belșug danii multe în moșii și

munți dela mai mulți voievozi români, din cari a susținut însemnate așezăminte de cultură românească, ca liceu clasic, liceu real, școală comercială, școale primare numeroase etc. Scrisorile lui Constantin Brâncoveanu, către Brașoveni sunt dovezi clasice de marea îngrijire ce-o da Românilor Ardeleni, în primejdie de a-și pierde credința, care i-a ocrotit de veacuri.

Multe alte biserici, ca cea dela Porcești, Rășinari, Ocna Sibiiului, Buia, etc., sunt făcute de voevozii români.

Până și biserica mănăstirii dela Munkács, dincolo de Maramureș, în părțile rutenești, e zidită de voivodul Moldovean Constantin, la 1661. (Hodinka Antal, Istoria episcopiei gr. cat. din Munkács, pg. 173).

* * *

Iară în vremea tiparului, tot din țara românească, dela Târgoviște, vine vestitul cărturar diaconul Coresi la Brașov și să străduiește o viață întreagă a scrie cu tiparul în limbă românească cărți pentru trebuințele bisericilor. Ucenicii lui fac tipografiile românești la Orăștie, și la Sebeșul-săsesc în veacul XVI. Când

mitropoliții din Alba-Iulia vor să reînnoiască tiparnița lor, dela Matei Vodă le vin teascurile și meșterii tiparnici. „Meșterii străini“ de cari vorbește Mitropolitul Simion Ștefan în Noul Testament dela Belgrad (1648), înseamnă tipografi din Țara Românească. În vestita prefață a acestui Nou Testament vorbește acest mitropolit atât de elocvent, cași înainte de el mitropolitul Varlaam al Moldovei, despre unitatea limbii și prin limbă a sufletului românesc, care avea să fie prima garanție a unității noastre. Asemenea tipografi au lucrat în continuu în Ardeal până în vremea lui Constantin Brâncoveanu; chiar și la tipografia fraților dela Blaj, până târziu.

* * *

Dealtă parte, aflăm cărțile de slujbă bisericască, tipărite în principatele Dunărene, răspândindu-se în tot Ardealul până în nordul Maramureșului și în satele de lângă Tisa Torontalului și la Panciova de lângă Dunăre. Cazania Mitropolitului Varlaam dela Iași (1643) și Pravila cea mare a lui Matei Vodă (1652) le găsim și în sate mici din Banat. Până și schitulețul din Toplița leagănelui meu smerit,

întemeiat de o doamnă din Moldova, primea cărți rituale dela Târgoviște. Preoți din Maramureș veneau la București să cumpere cărți. Iar din principate circulau mereu călugării cu traista plină de cărți din tiparnițele mânăstirilor dela Râmnic, Govora, Buzău, Neamțul, etc, în tot Ardealul și Banatul.

Călugării — ca și păstorii — nu cunoșteau granițe. Treceau din principate în Ardeal și înapoi, răspândind slova bisericească și românească, căci modești — cum se înfățișau — nu prea erau băgați în seamă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* * *

Din aceste date — la cari istoria mai poate adăuga multe alte, — rezultă evident, cum întreaga viață sufletească superioară a Românilor Ardeleni s'a îndrumat veacuri de-a rândul de frații de dincolo de Carpați, cu viață socială și politică independentă. Chiar și când dela Ardeleni venea inițiativa — spune Iorga — „Pecetea României libere eră necesară pe orice învoire pentru ca ea să devie dogmă acceptibilă pentru Românii ceilalți“. Aceste influențe și îngrijiri, au creat unitatea de limbă, cum nu o are alt popor — de

credință și de simțire, cari în mod firesc trebuiau să pregătească și unitatea politică.

Când stăpânitorii străini au observat priemejdia acestor legături frățești, au început reacțiunea. Episcopul catolic Napragy din Alba-Iulia cere — după căderea lui Mihai — să fie dărâmată biserica zidită aici de el, fiind că nu se cuvine să stea o biserică „schismatică“ lângă fereastra palatului din Alba-Iulia. (Non decet penes fenestram pallacii schismaticum templum fieri: 18, II—1602).

S'au început prigoniri înverșunate contra celor veniți din Țara românească, interzicându-se, după căderea lui Mihai, mai ales preoților și călugărilor intrarea în Ardeal, căci — ziceau Ungurii — „prin călugări le-a venit perișea din Țara românească. Să fie deci toți izgoniți din Ardeal, căci ei fac pe spionii, și au dus lui Mihai vești de starea lucrurilor“.

Tocmai din aceste motive, toate episcopiile cu mitropolie cu tot, au fost nimicite, în cursul veacului al XVIII; iar mănăstirile arse și zdrobite cu tunurile austriace, iar călugării alungați.

Este deci cert, că îngrijirea fraților din principate de soarta Ardelenilor a fost nu numai statornică în tot cursul veacurilor, ci și **salvatoare** pentru ei.

Dar chiar existența pasivă a principatelor Dunărene, mai târziu a Regatului român, eră pentru Românii din provinciile subjugate o forță de încurajare, o nădejde vie a celor ce cu timpul au să vie, o sperietoare a agresorilor, ca să-i mai îmblânzească și împiedece în pornirile lor. Cu drept cuvânt scrie încă fiul lui Mircea, Alex. Aldea, conducătorilor orașului Sibiu, că „dacă s'ar întâmpla să piară Țara românească, ar peri și ei“.

Dar Românii liberi n'au stat nepăsători nici în ultimul timp față de prigonirile fraților din Ardeal, cari deveneau tot mai îndrăznețe și a căror reamintire azi numai ar turbura aceste clipe festive.

Oricât de largă se părea într'un timp că se deschide prăpastia dintre Ardeal și Țara românească prin tendințele Habsburgilor de a-i înstrăina pe Ardeleni de aspirațiile și credința, ce o are restul neamului, totuși nădejdea de ușurare a acestora eră îndreptată mereu peste munți. Chiar vestitul episcop martir al bisericii surori Inocențiu Micu Clain, când pentru ținuta-i românească trebuia să plece amărât până în adâncul sufletului în cel din urmă drum al său, spre Viena, a spus protopopilor săi, întruniți la sinod în vara anului

1744: „Dacă mă întorc dela Viena, voi pleca cu voi preste munți“. Dar nu s'a mai putut întoarce, fiind exilat la Roma, unde a murit. Intocmai spuneau și țărani în timpul revoluției lui Horia: „decât să se mai întorcă la starea de iobăgie, mai bine părăsesc Ardealul și trec cu toții în Țara Românească“. Aici a și fost în cursul veacurilor adăpostul atâtor Ardeleni pribegi, plămădind și ei — împreună cu frații liberi — aluatul întregirii de mai târziu a neamului, pregătind realizarea visului, care a cauzat atâtea nopți neliniștite agresorilor seculari.

După biruința lui Mihai la Șelimber și instalarea lui la Alba-Julia, istoricul Ardelean Gáspár Veres Boitinus termină povestirea acestei biruințe cu sentința: **„Legea inevitabilă a destinului nu poate fi schimbată prin nici un fel de prevedere umană“**. („Inevitabilis factorum lex humana providentia mutari non potest“). Așezarea stăpânirii românești din Ardeal eră deci considerată încă dela 1600, ca o *lege inevitabilă a destinului*.

Acest destin l-ă realizat — după biserica întemeiată, organizată și ajutată de frații liberi — al doilea factor hotărâtor în istoria neamului — *armata lor*, ostașii gloriosului Rege Fer-

dinand cu vitejii ei generali și ofițeri, ajutoarați de armatele aliate, încât bărbații de stat ai țării — cari au pregătit mereu și conștient unirea politică integrală, — după biruințele ostășești — au putut pecetlui unitatea națională, în sfatul marilor aliați.

Cu drept cuvânt a putut rosti la începutul lui August 1919 în marele sfat național dela Sibiu, președintele guvernului Ardelean, acum al guvernului României întregite, cuvintele: „Noi mărturisim cu recunoștință, că unirea neamului românesc a făcut-o România independentă, după cum pe vremuri Piemontul a fost acela, care a săvârșit unirea Italiei. România și bărbații ei cu prisos au înțeles, ce trebuie să facă, și regatul vechi a fost la înălțimea chemării sale“ („Patria“, 7 August 1919).

Iată de ce, înainte de-a veni la Alba-Iulia, adus-am prinos de recunoștință — în numele Ardealului și a tuturor Românilor — osemintelor dela Mărășești și prin ele tuturor celor ce prin jertfa lor supremă ne-au dat alipirea Ardealului la patria mamă, și armatei române, care chiar în capitala Ungariei a rezolvat procesul milenar dintre 2 neamuri vecine, din cari unul în mod nefiresc voia să

lipsească pe celălalt de ființa sa etnică și viața proprie.

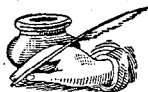
Iată de ce eram datori a răsplăti și bisericii strămoșești marile ei servicii făcute neamului, alegând deocamdată locul unde se va clădi „Catedrala Mântuirii neamului“ drept semn de recunoștință față de Atotputernicul Dumnezeu, care ne-a ocrotit în cursul celor 20 veacuri de existență și dela care și pe viitor așteptăm tot darul și ajutorul, precum cu drept cuvânt observă adânc cugetătorul Eminescu, când scrie: „Istoria lumii cugetă, deși încet... însă sigur, și istoria omenirii e cugetarea lui Dumnezeu“.

Lui avem deci să-I mulțumim ceea ce suntem.

Cu sentimente de vecinică recunoștință către frații din vechiul regat, cari pentru desrobirea Ardealului **din cea mai curată iubire de frate** au jertfit hecatombe de cei mai viguroși și iubiți fii ai lor, — cu chemarea Românilor de pretutindenea la iubire și încredere și la cinstită muncă frățească și armonică de consolidare a scumpului patrimoniu câștigat: — ne încredințăm, ca și în trecut, în mâna Celui de sus, rostind în rugăciunile noastre zilnice cuvintele însuflețitului vechiu-dascăl dela Brașov:

„Lăudați-L, că e mare Dumnezeu,
„C'a păzit cu mână tare
„Pe Român, poporul său“, Amin.

M.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj